

στασιν, ἀλλ' ὅπερ καὶ περιέχει ἐν ἑαυτῷ τὴν κοσμολογικὴν ἰδέαν τοῦ ἀπειρού. Οὗτῳ τὸ ἀρχικὸν τῆς παραστάσεως ἀντικείμενον μεταβάλλεται ἐνταῦθα εἰς τὸ «εἶναι», ὅπερ συνδέει τὴν ἀπειρον φύσιν καὶ τὸν «Intellectus infinitus» εἰς ἀπόλυτὸν τίνα οὐσίαν, οἵτις νοεῖται ὅπο τὰ δύο πρὸς ἄλληλα ἀνταποκρινόμενα πατηγορήματα τῆς ὕλης καὶ τῆς νοήσεως. Ὁ διττὸς οὗτος τρόπος τῆς θεωρίσεως τῶν πραγμάτων συνάδει πρὸς τὴν σκέψιν ἐκείνην, οἵτις ἀνέλυσε τὸ ἀρχικὸν ἀντικείμενον τῆς παραστάσεως εἰς ἀντικείμενον καὶ παράστασιν. Ὁ τρόπος οὗτος στηρίζεται ἐπὶ τίνος διακρίσεως, οἵτις ἀνίκανε εἰς τὴν διακριτικὴν δύναμιν τῆς ἡμετέρας διανοήσεως καὶ ωντὸς εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀντικείμενον. Η λύσις τοῦ ὄντολογικοῦ τροποβλήματος δὲν ἔπιτυγχάνεται διὰ τούτων. Τὸ ἐν λόγῳ πρόβλημα εὑρίσκεται ἐν τῇ αὐτῇ ἐν ᾧ καὶ σφράγερον παταστάσει, διότι ὁλόκληρος ἡ πρὸς λύσιν αὐτοῦ γενομένη ἀπόπειρα συνίσταται εἰς τὸ διτι τῇ ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ δεδομένῃ ἐνότις νοεῖται ὁς ἐπειρος ὡς πρὸς ἀμφότερα τὰ διὰ τῆς διηθεστικῆς διακρίσεως ἀποκτηθένται συστατικὰ αὐτῆς μέρη. Τὰ πράγματα δὲν λαμβάνουσι παλιτέρων τροπού, ὅταν τὸ ἀντικείμενον τῆς παραστάσεως ἐμπεριέχεται ἐν τῷ νοοῦντι ὄντοκειμένῳ. Καὶ ἐνταῦθα τὸ ἀρχικὸν σημεῖον τοῦ τροποβλήματος εἶναι συγχρόνως καὶ τὸ τελικὸν σημεῖον τῆς λύσεως του. Εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀντικείμενον εἶναι μόνον παράστασις, δ ἀντικείμενος κόσμος μεταβιβάλλεται εἰς ἓντας ἀπλοῦν φαινομενικὸν κόσμον, ὡς μόνι μὲν προγραμματικός ἐνιστορεῖται αὐτὸ τοῦτο τὸ νοοῦν ὄντοκειμένον, ὅπερ ἐκτείνεται τὸ πρῶτον διὰ τίνος ἐκ τῶν ὑστέρων συντελουμένης πριόδου εἰς μίαν ἀπειρον διαδοχικὴν ἀκολουθίαν νοούντων ὄντοκειμένων.

2. Ἀτομικὴ ἴδεα τῆς ἐνδεήτος.

α'. Μεταφυτικὴ σημασία τῆς βιολήσεως.

Εἰς τὰ εἰδητά μεταρρυσικὰ συστήματα καταριμένεται ἡ μεγίστη ὑπεροχή, ἣν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς γενέσεως αὐτῆς διεξεδίκει ἡ φυσικὴ κοσμοθεωρία ἐνοντει τῆς φυχολογικῆς. Ὁ ἐνδον κόσμος εἶναι διὰ τὸ ἐν λόγῳ συστήματα τὸ πάντοτε τοῦ ἐκτὸς κόσμου. Τὸν τελευταῖον ὅρον τοῦ πρώτου εὑρίσκουσι ταῖτιν ἐν τίνι συνδλοφ παραστάσεων, ὅπερ εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀπειρον τοῦ κόσμου. Τοιουτορρότινος δὲν λαμβάνονται πρὸς διφθαλιῶν ἀκριβῶς τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τῆς φυχολογικῆς ἐμπειρίας, ὅπερ δὲν ἀνίκουσιν εἰς τὸ ἀντικείμενον καὶ ἀτινα δέον γὰρ θεωρῶνται.

ἔχοντα θεμελιώδη σημασίαν διὰ τὴν ψυχολογικὴν ἔρευναν. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶνε ἡ βούλησις καὶ τὰ συναισθήματα, ἀπερ ἐν τῇ πλήρει αὐτῶν διαδρομῆ συναποτελοῦσι τὴν βουλητικὴν ἐνέργειαν. Καὶ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἵσταται ὁ Λεῖβνίτιος ἐν τῷ μεταχριτῷ δύο φιλοσοφικῶν περιόδων. Διὰ τοῦ ἴσχυρισμοῦ αὐτοῦ ὅτι αἱ μονάδες εἶνε δυνάμεις καὶ διὰ τῆς μορφώσεως τῆς ἰδέας τῆς καταλήψεως, τῆς διηλούσης τὴν συνειδητὴν τῆς νοήσεως ἐνέργειαν, ὑπέδειξε τὴν ὅδον, ἢν ἔδει ν' ἀκολουθήσῃ ἡ ψυχολογικὴ παλινδρόμησις. Ἀλλ' ἡ ἀμηχανία, ἥτις προήρχετο ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς οὐσίας καὶ ἡ φυσιοδοξία (Naturalismus) τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἢν οικτρύγασκεν ὁ εἰρημένος φιλόσοφος διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκείνης, ὅλλα ἐνεκεν τῆς μονομεροῦς ἐξάρσεως τῆς παραστατικῆς ὕψεως τοῦ ψυχικοῦ βίου ἀπατηλῆς τοῦ μικρούσμου ἰδέας, δὲν ἐπέρχεται εἰς αὐτὸν νὰ προβῇ εἰς ἀποφασιστικὰ διαβήματα. Ὁ Κάντιος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἀπετάχθη ἐξ ὄλοκλήρου τῆς κοσμοθεωρίας ἐκείνης, διὰ τῆς μεταθέσεως τῆς ἐννοίας τῆς οὐσίας τῆς παλαιᾶς μεταφυσικῆς ἐκ τῆς ψυχολογίας εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς καταλήψεως τοῦ Λεῖβνιτου εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς ὑπερβατικῆς καταλήψεως. Ἐπειδὴ ἡ κατάληψις διθεωρήθη κατὰ ταῦτα ὡς ὁ τυπικὸς ὄρος, ὁ ἀπαιτούμενος πρὸς γένεσιν παντὸς περιεχομένου τῆς γνώσεως, ἡ αὐτοσυναίσθησις τῆς σχέσεως τῆς προύποθέσεως ταύτης πάσης γνώσεως πρὸς τὰς πραγματικῶς εἰς τὴν συνείδησιν δεδομένας λειτουργίας ἔδει νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ μὲν κατάληψις εἶναι ἐσωτερικὴ ἐνέργεια τῆς βουλήσεως, ἡ δὲ ὑπερβατικὴ κατάληψις καθαρὰ βούλησις, ἥτις, συνδέουσα πάσας τὰς ἐσωτερικὰς ἥμανταν αἰσθήσεις εἰς μορφούσην ἐνότητα, δὲν δύνεται μὲν νὰ ἐμφανισθῇ περιεχομένη τούτων, τουτέστιν ἀνευ περιεχομένου παραστάσεων, δέον δικαστικὸν νὰ προὔποτεθῇ ὡς ὁ τελικὸς ὄρος πασῶν τῶν καθούσας αἰσθήσεων.

Συμφώνως πρὸς τὰ λεχθέντα διαποχωρίζονται ἐντελῶς ἀπ' ἀλλήλων τὰ τελικὰ σημεῖα τῆς ψυχολογικῆς καὶ τῆς κοσμολογικῆς προύδου, ἀπερ συμπίπτουσι πρὸς ἄλληλα, ὡς πρὸς τὰς εἰς τὴν οὐσίαν ἀφορώσας ὑποθέσεις. Τὸ πρῶτον τῶν τελικῶν σημείων τούτων καταλήγει εἰς τὴν βούλησιν, ἐν ᾧ τὸ νοοῦν ὑποκείμενον εὑρίσκεται πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ πραγματικότητα, ἢν δὲν ἀποδίδει εἰς ἄλλο τι. Ἡ παράστασις εἶναι τούναντίον ἐν εἰς τὸ νοοῦν ὑποκείμενον δεδομένον ἀντικείμενον. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο νοεῖται ἀμέσως ὡς διάφορον τοῦ «Ἐγώ», ἀπομένει εἰς αὐτὸν ἡ σημασία αὐτη. Πᾶσαι αἱ ἐπανορθώσεις ἐκεῖναι, εἰς μὲν προβαίνει

ἐν τῇ ἀρχεγόνῳ παραστάσει ἡ ἀντικειμενική τοῦ κόσμου γνῶσις, οὐδὲν δύνανται ἐνταῦθα νὰ μεταβάλωσι. Διότι οὐδέποτε ἀποσκοποῦσιν αὗται κατὰ γενικῶς ἴσχύοντα κανόνα, τουτέστιν ἄλλως ἢ ὡς πρὸς μοναδικάς τινας ἐπὶ τῶν ὑποκειμενικῶν ὅρων τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως ἔρειδομένας περιπτώσεις, εἰς τὴν ἄρσιν τοῦ χαρακτηριστικοῦ τῆς ἀντικειμενικότητος γνωρίσματος. Οὐδὲν ἡττον ἐμφανίζεται διὰ τῆς ἔξελίξεως ταύτης τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως μία κατ' οὐσίαν νέα στιγμή, ἵτις δὲν δύναται νὰ καταλίπῃ ἀνεπηρεάστους τὰς φιλοσοφικὰς ἰδέας.

Δεδομένου ὅτι τὸ ἀντικείμενον δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ, καθ' ὃν τρόπον ἐμπεριέχεται ἀρχικῶς ἐν τῇ παραστάσει, ἀλλ' ὑποβάλλεται εἰς ἀφροδημένην κατεργασίαν, ἵτις ἀπομακρύνει ἐξ αὐτοῦ πᾶν ὅ, τι ἀνήκει εἰς τὴν ἡμετέραν ὑποκειμενικήν αἴσθησιν, τὸ ἀντικείμενον τῆς παραστάσεως μεθίσταται ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπιστημονικήν γνῶσιν ἀπὸ τῆς ἀμέσου πραγματικότητος τῆς *αλογίσσως*, εἰς ἔμμεσον τινα πραγματικότητα, τουτέστιν εἰς τοι-αύτην πραγματικότητα, ἵτις δύναται νὰ νοηθῇ ὡς ἀντικείμενον μόνον συνεπείᾳ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς ἐπὶ τῆς παραστατικῆς ἡμῶν ἐνεργείας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ παραστατική ἐνέργεια, μετὰ τὴν ἄρσιν πάντως περιεχομένου παραστάσεων, ἐπανάγει ἡμᾶς εἰς μίαν καθαρὰν βούλησιν, ἐπετοι ὅτι πᾶσα παράστασις ἀντικειμένων στηρίζεται ἐπὶ τινος ἐπιδράσεως, ἵτις ἀσκεῖται ἐπὶ τῆς βούλήσεως καὶ ἵτις συνδέεται πρὸς πᾶσαν βούλησιν, διότι αὕτη ἔχει πραγματικήν ὑπόστασιν, μόνον ἐφ' ὅσον ουνδέεται πρὸς παραστάσεις, ὡς ἀντικείμενα βούλήσεως. Ἐντεῦθεν γίνεται ὁσαύτως νοητόν, ὅτι τὸ ἐνεργεῖν καὶ τὸ πάσχειν συνδέονται ἀδιασπάστως πρὸς πᾶσαν βούλησιν καὶ παράστασιν. Ἡ βούλησις πάσχει ἐφ' ὅσον δέχεται ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις, ἐνεργεῖ δὲ ἐφ' ὅσον αἱ ἐπιδράσεις αὗται παρορμῶσιν αὐτὴν εἰς παραστατικήν ἐνέργειαν. Τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ προκαλεῖ τὴν παθητικήν ἐνέργειαν τῆς βούλήσεως (*die leidende Willenstätigkeit*), ἐξετίζομενον αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν εἶνε τόσον ἀγνωστὸν εἰς ἡμᾶς, ὅσον καὶ ἡ βούλησις, ἵτις οὐδέποτε δίδεται ἡμῖν ὡς καθαρὰ βούλησις, ἀλλὰ πάντοτε *μόνον* ὡς παραστατική ἐνέργεια, ἵτις τὸ πρῶτον διὰ τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν καθαρὰν βούλησιν, ὡς ὑπερβατικοῦ ὅρου πάσης νοήσεως, ἀναλύεται εἰς ἐνεργεῖν καὶ πάσχειν.

“Ως πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, τοῦ ἀριθμῶντος εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἐν λόγῳ ἀντικειμένου, ἐφ' ὅσον ἔρευνῶμεν τοῦτο ἀνεξιφτήτως τοῦ ἡμετέρου βούλεσθαι, καθ' ὃν δηλαδὴ τρόπον, συνεπείᾳ τῆς ψυχολογικῆς πιλινδρομήσεως, διακρίνομεν αὐτὸν

ἀπὸ τοῦ ἀντικειμένου τῆς παραστάσεως, ἀπομένει εἰς ἡμᾶς μόνον
ἡ μία, ἐκ τῆς ἐπανόδου ἐκείνης εἰς τὴν καθαρὰν βούλησιν
παρειλημμένη ἀποψίς, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνο, δύτερος διεγείρει πάθος
τι, δέον δσαύτως καὶ νὰ ἐνεργῇ.

Νῦν ὅμως ὁφείλομεν νὰ πιρατηρίσωμεν, ὅτι οὐδεμία ἄλλη
ἐνέργεια εἶναι γνωστὴ εἰς ἡμᾶς πλὴν τῆς ἐνέργειας τῆς ἡμετέρας
βούλησεως. Ἐκεῖνο, ὥπερ καλοῦμεν ἐν γένει ἐνέργειαν, ὁφείλει
τὴν δυνομασίαν αὐτοῦ ταύτην εἰς μίαν μεταφορὰν τῆς αἰτιότητος
τῆς βούλησεως ἡμῶν εἰς ἀντικειμενικὰ σχέσεις, καθ' ἃς δίδεται
εἰς τὴν ἀμέσων ἀντίληψιν μόνον μία κανονικὴ διαδοχὴ παραστά-
σεων. Οὗτοι κατὰ τὴν ὕθησιν σώματός τινος, ἢν εκλαμβάνομεν
ὅς ἐνέργειαν προερχομένην ἐκ τοῦ σώματος τούτου, οὐδὲν ἔτερον
δίδεται ἡμῖν πράγματι εἰμὴ κίνησίς τις, παρακολουθουμένη ὑπὸ^{της}
διευτέρας κινήσεως ἄλλου σώματος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο νοεῖται
τὸ πρῶτον ὡς ἐνέργεια, ἀλλα ὡς παραδεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίαν
ἀνάλογίας τινὸς πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῆς ἡμετέρας βούλησεως,
τοῦθος ὥπερ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἶναι μὲν αὐτὸν καθ' ἔαυτὸν
τελείως ἐσφαλμένον, δύναται ὅμως νὰ δικαιολογηθῇ λαμβανο-
μένης ὑπὲρ ὅπερ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἡμετέρων ἔξωτερικῶν βού-
λητικῶν ἐνέργειῶν ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἐννοιῶν τῆς κινή-
σεως. Ή μόνη εἰς ἡμᾶς ἀμέσως δεδομένη ἐνέργεια εἶναι κατὰ
ταῦτα ἡ ἡμετέρα βούλησις. "Οθεν, ἐν δὲν θελήσωμεν νὰ παρα-
δεχθῶμεν τὴν ὑπόστασιν ἀπολύτως φανταστικῶν ἐνέργειας
μορφῶν, αἵτινες ἐν τῇ νοήσει ἡμῶν θὰ μεταβληθῶσι πάλιν
ἀναγκαῖως εἰς εἶδός τι βούλησεως, δέον νὰ ἐπαναγάγωμεν τὸ
Ὕδιον ἡμῶν πάσχειν εἴς τινα **ἄλλοτραν βούλησιν** καὶ συνεπῶς
πᾶσιν σχέσιν ἀμοιβαίας μεταξὺ τοῦ ἐνέργειν καὶ τοῦ πάσχειν
ἐπιδράσεως, ἐνυπαρχούσις ἐν πάσῃ παραστατικῇ ἐνέργειᾳ, εἴς
τινα ἀλλιγεπίδρασιν πολλῶν βούλησεων. Ἐνταῦθα ἡ ἐνέργεια
πάσης βούλησεως εἶναι μὲν αὐτὴ καθ' ἔαυτὴν καθαρὰ **βούλησις**,
γίνεται ὅμως πραγματικὴ ἢ παραστατικὴ βούλησις μόνον διὰ
τῆς ἀλληλεπιδράσεως ταύτης.

Η ἐμπειρικὴ σχέσις τῶν ἀτομικῶν βούλησεων πρὸς ἄλλήλας
καὶ πρὸς τὴν συνολικὴν βούλησιν, ἵτις μορφοῦται ἐκ τούτων,
ἀποδεικνύει ὡς ὁρθὴν τὴν εἰκασίαν ταύτην, ἐφ' ὃσον δύναται τις
ν' ἀναμείνῃ ἐνταῦθα ἐμπειρικήν τινα ἀπόδειξιν. Διότι ἡ παρά-
στασις ἐλέγχεται πανταχοῦ ὡς τὸ μέσον ἐκεῖνο, δι' οὗ αἱ βούλη-
σεις εἰσέρχονται εἰς ἀμοιβαίαν πρὸς ἄλλήλας ἐπίδρασιν, οὕτως
ὅστε διὰ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν παραστάσεων δύναται νὰ παρα-
χῇ ἐπικοινωνία βούλησεων. Ἐντεῦθεν συνέπεται καταφανῶς, ὅτι

δ' ὑποκειμενικότατος τοῦ ἡμετέρου ψυχικοῦ βίου παράγων εἶναι ἡ βούλησις καὶ ὅτι ἡ παράστασις ἔλκει τὴν ἕαυτῆς καταγωγὴν ἐκ τῆς συνδέσεως τῶν βουλομένων ὑποκειμένων ἢ ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῶν διαφόρων βουλητικῶν μονάδων, καὶ ὅτι παρέχει σύναψια τὸ μέγεθος πρὸς γένεσιν τῶν ὑπερτέρων βουλήσεων.

Αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀντικειμένου τῆς παραστάσεως ἀναχθέντος εἰς τὴν ἐνέργειαν ἄλλων βουλομένων ὑποκειμένων, τὸ δυτολογικὸν πρόβλημα ἀπαιτεῖ καταφανῶς ἐπέκτασίν τινα τῆς ψυχολογικῆς ἐκείνης προθόδου, κατὰ τρόπον ὃστε ὁ ἀντικειμενικὸς κόσμος νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἔκει συντελεσθεισῶν ἐξελέξεων τῆς βουλῆσεως. Τοῦτο δύναται μόνον νὰ συμβῇ, ἐὰν θεωρήσωμεν πᾶσαν πραγματικότητα ὡς ἀπειρον σύνολον ἀτομικῶν βουλητικῶν μονάδων, αἵτινες ὑφίστανται ἀρχικῶς διαδοχῆς τινα ἀλληλεπιδράσεων, δι' ὃν πᾶσα ἴδιαιτέρα βουλῆσις καθίσταται παραστατικὴ βουλῆσις, ἐξ ἣς πάλιν ἀπορρέει σύνολόν τι βουλητικῶν μονάδων ὑπερτέρων μορφῶν. Οὕτως ἡ ἀλληλεπιδρασις τῶν βουλῆσεων εἶναι συγχρόνως ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξελέξεως αὐτῆς ταύτης τῆς βουλῆσεως.

β'. Βουλῆσις καὶ παράστασις.

Ἐν τῇ αὐριδοχῇ ταύτῃ ἐγένοντο δύο προϋποθέσεις, μὴ ἐπιτρέπουσαι μίαν περαιτέρω παραγωγὴν (Deduktion). Κατὰ τὴν πρώτην πᾶσα αὐτοτελής πραγματικότης στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐνότητος τῆς βουλῆσεως. Κατὰ τὴν δευτέραν ἡ παράστασις εἶναι συγχρόνως αἱρεφή σχέσεως τῶν πραγματικῶν βουλητικῶν μονάδων πρὸς ἀλλήλας καὶ μορφὴ ἐξελέξεως ὑπερτέρων βουλητικῶν μονάδων ἐξ ἀπλουστέρων. Η πρώτη τῶν εἰρημένων προϋποθέσεων εἶναι τὸ πόρισμα τῆς αιθολικῆς ψυχολογικῆς παλινδρομῆσεως. Σύναψια δημιουργεῖται προϋπόθεσις περιέρχεται εἰς τὴν ἀνάγκην ν^ο ἀναλύσῃ τὴν συγκεκριμένην παραστατικὴν βουλῆσιν εἰς ἐνεργεῖν καὶ πάσχειν, τουτέστιν εἰς ἴδιαν καὶ ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν μετά τινος μεταξὺ ἀμφοτέρων ἐνυπαρχούσης ἀμοιβαίνας σχέσεως, διπότε ἡ ἀλλοτρία ἐνέργεια δύναται νὰ νοιηθῇ ὑπὸ τὴν μορφήν, ἥντε' ἦν εἶναι δεδομένη καὶ ἡ ἴδια ἐνέργεια. Ἐν τούτοις εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ ὁρθεῖσα ἀμοιβαίνα σχέσις κέντηται παραστατικὴν μορφήν, ἦν δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς ἄλλην τινὰ ἀπωτέρῳ καιμένην αἴτιαν, αιθῶς δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποδεῖξωμεν τὴν ὑπαρξίν τῆς βουλῆσεως ἡμῶν ἄλλως εἰμὴ δι' ἀμέσου ἐποπτείας τῆς ἡμετέρας

συνειδήσεως. Τούναντίον ἡ ἐπαναγωγὴ αὕτη τῆς παραστάσεως εἰς τὸ πάσχειν τοῦ ίδίου ἡμῶν βούλεσθαι διὰ τῆς ἐνεργείας ἀλλοτρίας βούλησεως ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς παραστάσεως νοεῖται ἀμέσως καὶ ἀρχικῶς μόνον μετὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ τῆς **ἀντικειμενικότητος** γνωρίσματος, ἐνῷ συγχρόνως τὸ ἀντικείμενον τοῦτο προσδιορίζει τὸ ουναίσθημα καὶ τὴν βούλησιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ὑποκειμένου. Ἀμφότεραι αἱ στιγμαὶ αὕται συνδέονται πραγματικῶς πρὸς ἄλληλας. Ἡ παράστασις στηρίζεται ἐπὶ τινος ξένου πρὸς τὴν βούλησιν εἶναι, ὥπερ ἐνεργεῖ ἐπὶ ταύτην, εἶνε δὲ συγχρόνως ἡ παράστασις ἡ ίδια τῆς βούλησεως ἐνέργεια, ήτις διεγείρεται ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἐπιδράσεων. Δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν διὰ τούτων, ὅτι διὰ τὴν ψυχολογίαν ἀποβαίνει περιττὴ ἡ ὑπόδειξις τῶν ὅρων, ὥφ' οὓς ἔξαγειται μενεύονται τὰ αἰσθήματα ἐν τῇ αἰσθησιαῇ ἀντιλήψει.

(*) τρόπος, καὶ^τ δὲν ἀντιλαμβανόμεθα τοῦ ἔξι αἵσμου, ἔξαρται, ὡς ἐννοεῖται οἶκοθεν, ἐκ τῶν ἐμπειρικῶν ὅρων, τῶν διεστόντων τὴν ἡμετέραν νόησιν. Ἀλλὰ τὸ ὅτι εἶνε ἐν γένει δεδομένος εἰς ἡμᾶς ἐξωτερικῶς τις κόσμος οὐδέποτε δύναται νὰ νοηθῇ ἐκ ψυχολογικῶν γεγονότων, ἀλλὰ μόνον ἐκ τῶν θεμελιώδῶν ὅρων τοῦ πραγματικοῦ εἶναι καὶ τῶν πραγματικῶν ἐνεργειῶν, τουτέστιν ἐκ μεταφυσικῶν προύποθέσεων.

Ἐν τούτοις ἡ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀποκτηθεῖσα ἀποφίει δὲν εἶνε ἀκριβη ὁριστική. Πρὸ παντὸς δὲν εἶνε τοιαύτη ὡς πρὸς τὴν κοσμιολογίαν ὅφιν τοῦ δυτολογικοῦ προβλήματος. Διότι καὶ ἀν ἔτι συντελεῖτο ἡ ψυχολογικὴ παλινδρόμησις πατ^τ ἀμφοτέρας αὐτῆς τὰς ιατευθύνσεις, θὰ περιωριζόμεθα, ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς παραστάσεως, ἐν τῇ ἀπόψει τῆς ἐμπειρικῆς γνώσεως, ήτις θεωρεῖ τὴν παράστασιν ὡς ἀμεσον ἀντικείμενον, ἀτε καὶ μὴ ἔχονσα μιώμη συνείδησιν τῶν ἀντιφάσεων, ἃς συνεπάγεται ἡ εἰκασία αὕτη.

Ἀπὸ τῆς εἰρημένης προσωρινῆς ἀπόψεως ὁ αἵσμος εἶνε τόσον βούλησις, ὃσον καὶ παράστασις. Εἶνε βούλησις οὐχὶ κατὰ τὴν ἐννοιαν ἐνιαίας τινὸς καὶ ἀδιαιρέτου ἀρχεγόνου δυνάμεως, ἀλλ^τ ὑπὸ τὴν μορφὴν **βαθμιαῖας διαδοχῆς βούλητικῶν μονάδων**, αἵτινες, ἐπειδὴ προϋποτίθενται ἀκριβῶς ὡς ἀπολύτως ἀτομικαί, δύνανται νὰ νοηθῶσιν ὡς τι σύνολον, διότι οὐδέποτε θὰ ἔτοι δυνατὸν ἐκ μοναδικοῦ τινος ἀτομικοῦ βούλεσθαι νὰ προκύψῃ συγκεκριμένη τις βούλησις, τουτέστι παραστατική τις ἐνέργεια. Ο αἵσμος εἶνε παράστασις οὐχὶ κατὰ τὴν ἐννοιαν μιᾶς ἐν τοῖς φαινομένοις μεταβληθείσης μορφῆς ἐκείνου, ὥπερ

προηγουμένως ἐγένετο εἰς ήμᾶς γνωστὸν ὡς βούλιγος. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἡμαρτημένη, ἐπειδὴ βούλιγοις καὶ παράστασις δίδονται συγχρόνως καὶ συνδέονται ἀδιασπάστως πρὸς ἄλλιάς, καὶ ἐπειδὴ ἡ παράστασις ἐδραιουμένη ἐπὶ τῆς ἀμοιβαίας σχέσεως τῶν βουλήσεων εἶναι ἢ ἀρχὴ τῆς ἔξελίξεως ὑπερτέρων βουλητικῶν μονάδων. Ὁθεν ἡ παράστασις δὲν πρέπει πράγματι νὰ θεωρηθῇ διλιγόντερον πραγματικὴ τῆς βουλήσεως, διότι ἡ οὐσία τῶν βουλητικῶν μονάδων συνίσταται καθ' ὅλοκληρά ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ αὐτῶν σχέσει, διθέντος δὲ τοῦ ἀνευ αὐτῆς αἱ βουλητικαὶ μονάδες θὰ ἔπανον ἐνεργοῦσαι καὶ συνεπῶς ἐν γένει ἕπαρχουσαι.

Μὲ τὴν ἔξέλιξιν τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως ἢ ἐν τοῖς ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ἀποψίς μεταβάλλεται οὐσιωδῶς. Ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις ἀποδίδει ὅλοκληρον τὸ περιεχόμενον τῆς αἰσθήσεως εἰς τὸ ὑποκείμενον, ἀντικαθιστῶσα τὸ ἀντικείμενον διά τινος **ἔννοιας**, ἵτις δὲν γίνεται πλέον αἰσθητῶς ἀντιληπτῇ, ἀλλ' ἰδεατῶς νοητῇ. Ὅθεν εἰς τὸ ὑποκείμενον ἀποδίδεται νῦν πρὸς τῇ βουλήσει, ἢν πρότερον συνέδεον μόνην πρὸς αὐτό, καὶ τὸ **αἰσθητακὸν περιεχόμενον τῆς παραστάσεως**. Τὸ περιεχόμενον τοῦτο εἶναι ἡ ἀλιεσσος αἰσθητικὴ μορφὴ τῆς ἀμοιβαίας ἐπιδράσεως μεταξὺ τῶν βουλομένων ὑποκειμένων καὶ τῶν ἀντικειμένων, ἐνῷ ἡ ἔννοια τοῦ ἀντικειμένου ἀπομένει ὡς ἀντικείμενον, ὥλερ δέον νὰ νοῆται ἀνεξαρτήτως τῆς ἐν λόγῳ ἀμοιβαίας ἐπιδράσεως. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ κόσμος εἶναι κατὰ συνάρτησιν ἀναγκαῖαν **βούλησις, αἰσθησις καὶ ἔννοια**. Βούλησις εἶναι καθὼς καὶ πρότερον, ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς παραστάσεως διεχωρίσθη εἰς δύο συστατικὰ μέρη, ὃν τὸ μὲν πρῶτον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἢν τὸ ἀντικείμενον ἀπεῖται ἐφ' ήμᾶς, τὸ δὲ δεύτερον ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν μορφήν, ὅφελον δέον νὰ νοηθῇ τοῦτο, ἐὰν ζητήσωμεν νὰ προσδιορίσωμεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀνεξαρτήτῳ ἐφ' ήμῶν ὑποστάσει του.

Ἐνῷ λοιπὸν ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις διὰ τῆς ἐξαντικειμενικεύσεως τῆς αἰσθήσεως διαποχωδεῖ ἀπὸ ἄλλιάλων τὸ νοοῦν ὑποκείμενον καὶ τὸ νοούμενον ἀντικειμένον, ἀναγκάζει αὐτὴν ἡ φιλοσοφικὴ γνῶσις, ὥστες μορφῶσῃ καὶ τὰς ἰδέας τῆς ἐνότητος, πρὸς ἃς τείνει αὕτη ἀνεξαρτήτως ἄλλιάλων. Ἀλλ' αἱ οὖτοι καταρτιζόμεναι ἰδέαι, ἐπειδὴ εἶναι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀποτελέσματα μονομεροῦς θεωρήσεως τῶν πραγμάτων, ἀγουσιν ήμᾶς ἀναγκαῖως ὑπὲρ τὰ ἔαυτῶν δρια. Ὁ κόσμος δὲν δύναται νὰ εἶναι **βούλησις, αἰσθησις καὶ ἔννοια**, προϋποτιθεμένου δὲ τοῦ αἱ δύο πρῶται ἀνή-

κουσιν ἀποκλειστικῶς τῷ ὑποκειμένῳ καὶ ὅτι ἡ ἔννοια περιέχει τὸ ἀντικείμενον αὐτὸν καθ' ἑαυτό. "Οτι εἶνε ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν τοιοῦτόν τινα χωρισμὸν δεικνύουσι τάποτε λέσματα τῆς ἐξελέξεως τῶν ψυχολογικῶν καὶ τῶν κοσμολογικῶν ἴδεων." Εκ τῶν ψυχολογικῶν ἴδεων δείκνυται τοῦτο, ἐφ' ὃσον ἡ παραστατικὴ βούλησις ὑποδεινύει ἡμῖν ἀντικείμενόν τι, ὅπερ, καθ' ὃν τρόπον δίδεται ἀμέσως εἰς ἡμᾶς, εἶνε διάφορον τῆς βουλήσεως, ἀλλ' ὅπερ ὅμως, ἐὰν νοηθῇ ὡς ἀνεξάρτητον τοῦ ἀμοιβαίου καθορισμοῦ τῶν βουλήσεων, δύναται νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν μόνον ὡς βούλησις. "Η κοσμολογικὴ δὲ σειρὰ μένει ἐλλιπής, διότι αἱ ἴδεαι, εἰς ᾧ ἀγει αἴτη, δὲν ἔχουσιν ἕδιον περιεχόμενον, ἀλλὰ συνίστανται ἐκ σχέσεων, οὐδαμῶς προσδιορίζουσῶν τὸ περιεχόμενον τοῦτο. Τοιουτούρωτος ἡ μὲν ἴδεα τῆς τελικῆς ἐνότητος τῆς ὑλῆς ἀπολήγει εἰς τὴν *ποιοτικήν*, ἡ δὲ ἴδεα τῆς ἀπειρούς ὑποστάσεως τοῦ Σύμπαντος εἰς τὴν *εποπτικήν* ἀοριστίαν. "Οταν λέγωμεν, ὅτι τὰ ἄτομα εἶνε δμοειδῆ καὶ τὰ ποιόν, ἀπορύπτομεν διπλῶς ὑπὸ τὴν θετικὴν ταύτην ἔκφραστιν τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν τοῦ νὰ προβῶμεν εἰς σχετικόν τινά δικριτῆς προσδιορισμὸν αὐτῶν. Πᾶν τὸ κατὰ ποιόν δμοειδὲς στερεῖται ποιότητος, διότι αἱ ποιότητες δύνανται νὰ προσδιορισθῶσι μόνον διὰ τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἐνυπαρχούσης διαφορᾶς. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ἀπόπειρα πρὸς κατανόησιν ἀρχῆς ἡ τέρματός τινος τῶν συνδέσεων τῶν φυσικῶν φαινομένων ἀγει εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὑπάρχεως δμοῖων καταστάσεων, ἵτοι τοιούτων διατάξεων, ἐν αἷς πᾶσα διάκρισις τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τῶν ἄλλων μερῶν εἶνε ἀδύνατος. Πᾶν φυσικὸν φαινόμενον δύναται συνεπῶς νὰ νοηθῇ ὡς μεταβολή τις τῶν σχέσεων τῶν ἀντικειμένων, καθ' ἥν ἡ οὐσία αὐτῶν τούτων τῶν ἀντικειμένων μένει ἀγνωστος. Οὕτω τὸ πόρισμα τῆς ψυχολογικῆς καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς κοσμολογικῆς σειρᾶς εἶνε μὲν ἀνεπαρκές, ἀλλ' ἐξ ἀντιθέτου δμως αἰτίας. "Η ψυχολογικὴ σειρὰ δεικνύει ἡμῖν τὴν βούλησιν ὡς τὴν κατ' ἔξοχὴν τῆς ἡμετέρας ὑποστάσεως πραγματικότητα, χωρὶς δμως νὰ καθορίζῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ ὑπόστασις ἡμῶν αὗτη δύναται νὰ συνδέεται μετ' ἀντικειμένων, εὑρισκομένων ἐκτὸς ουσίας. "Η κοσμολογικὴ σειρὰ δεικνύει εἰς ἡμᾶς τὸν κόσμον ὡς συνειργιὸν διαφροντάτων σχέσεων τῶν ἀντικειμένων, ἃς εἶμεθα ἐντεκαλμένοι ν' ἀναλύωμεν εἰς τελικὰς τυπικὰς (εἰδολογικὰς) μονάδας καὶ νὰ παρακολουθῶμεν ἐν τῇ συνυπάρξει καὶ συνδέσει αὐτῶν ἐπ' ἀκειρόν. Περὶ τῆς ἴδιας αὐτῶν φύσεως, ἵτοι κατὰ τίνα τρόπον ἔχουσι δημιουργηθῆ αὗται, ἀνεξαρτήσιας τῶν μημονευθεισῶν σχέσεων, οὐδεμίαν λαμβάνομεν γνῶ-

σιν. Ἐλλ' ἐπειδὴ οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτε τὸντικείμενα στεροῦνται ἵδιας ὑποστάσεως, οὐδεμία δὲ ἄλλη θυρόστασις εἶνε δεδομένη εἰς ἡμᾶς πλὴν τῆς βουλήσεως, δοθέντος ὅτι αἱ παραστάσεις καὶ αἱ ἐκ τούτων ἔξελισσόμεναι ἔννοιαι ἔξιντικειμενικεύονται ἐκάστοτε, τουτέστι συνδέονται πρὸς ἀλλότριόν τι εἶναι, ἀπαιτεῖται ἐνταῦθα ἀναγκαῖως συμπλήρωσίς τις τῆς κοσμολογικῆς διὰ τῆς ψυχολογικῆς παλινδρομῆσεως. Ἡ ὑποκειμενικὴ ὑπόστασις τῶν ὄντων, ἀπερ ἡ κοσμόλογικὴ ἔρευνα ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ παρακολουθήσωμεν μόνον ὡς πρὸς τὰς ἔξωτερικὰς αὐτῶν σχέσεις, εἶναι δημοειδῆς τῇ ἡμετέρᾳ. Αὗτῃ εἶνε ἡ βούλησις. Ἐπειδὴ δημιούργησις, αὐτῇ καθ' ἕκαστην, οὐδὲν περιεχόμενον θὰ εἴχε, περιερχόμεθα εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ βούλησις δὲν στερεῖται περιεχομένου, τουτέστιν ὅτι αὕτη εἶνε παραστατικὴ βούλησις. Τὸ ξῆτημα, ὅπερ ἀπτεται τῆς προελεύσεως τοῦ παραστατικοῦ περιεχομένου τῆς βουλήσεως, ἐλύθη ἢδη ἀνοτέρῳ. Ἐπειδὴ ἡ ἴδιαιτέρα ὑπόστασις τῶν ἀντικείμενων εἶνε ἡ βούλησις, ἡ παράστασις δὲν δύναται εἶμην νὰ προέρχεται ἐκ τῆς ἀμοιβαίας σχέσεως τῶν καθ' ἕκαστα βουλήσεων. Οὕτως ἔκαστη βουλητικὴ μονὰς κέκτηται οὐχὶ αὐτῇ καθ' ἕκαστην, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς ἐπὶ ἄλλων βουλητικῶν μονάδων ἀλληλεπιδράσεις κατὰ τοιὸν ὠρισμένον περιεχόμενον, ὅπερ διαφένει τινάτην ἐκ τῶν λοιπῶν βουλητικῶν μονάδων, τοῦτο δὲ εὑρίσκεται ἐν πλήρει ὄφρουντι πρὸς τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ποιοτικὸν τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως περιεχόμενον συνίσταται μὲν ἐν παραστάσεων παρακολουθουμένων ὑπὸ συνασθιμάτων, ἀλλ' ὅτι ἡ συνείδησις δὲν θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ τοιοῦτο περιεχόμενον ἀνευ τῆς συνδεούσης αὐτὸν ἐνότητος τῆς καταλήψεως.

γ'. Ἀτομικὴ βούλησις καὶ ἀτομικὴ συνείδησις.

Δεδομένου ὅντος ὅτι συμφώνως πρὸς τὰ λεχθέντα ἡ μὲν ψυχολογικὴ πρόοδος παρέχει τὸ περιεχόμενον, ὅπερ ἀποδίδομεν εἰς τὴν γενικὴν ἴδειαν τοῦ εἶναι, ὅταν δὲν λαμβάνομεν ὅπ' ἦριν τὸ πολυειδὲς τῶν καθ' ἕκαστα αὐτοῦ μορφῶν, ἡ δὲ κοσμόλογικὴ πρόοδος τὸν τύπον, ὥρ' ὃν νοοῦμεν διατεταγμένον ἐν πολύμορφον εἶναι, ὅταν δὲν ἔχωμεν πρὸ διρθαλμῶν τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, τὸ δυτολογικὸν πρόβλημα ἀπαιτεῖ προφανῆς τὴν σύνδεσιν ἀμφοτέρων τῶν σημείων τούτων. Πᾶν εἶναι νοεῖται, συνιρδὰ ταῖς κοσμόλογικαῖς ἴδειαις, ὡς ἀπειρον ποσὸν ἀπλῶν μονάδων, συνδεομένων ἀδιασπάστως πρὸς ἄλλαίλας. Ἀλλοί, συμφώνως πρὸς

τὰς ψυχολογικὰς ἴδεις, τὸ περιεχόμενον τοῦ «εἶναι» τυγχάνει ποσόν τι ἀτοικιῶν ἐνεργειῶν τῆς βουλήσεως, ὃν αἱ ἀλληλεπι-
δράσεις εἶνε αἱ παραστάσεις, ἐξ ὧν πάλιν προκύπτουσιν ὑπέρτε-
δαι βουλητικὰ μονάδες. Ἐπειδὴ δὲ τὸ νοοῦν ὑποκείμενον εὑρί-
σκεται ὡς ἀντικείμενον μεταξὺ ἄλλων ἀντικειμένων, ἀπερ θεω-
ρούμενα ὡς ὑποκείμενα δὲν δύνανται νὰ νοῶνται μετ' ἄλλων
προσδιορισμῶν, διαφύρων πρὸς ἔκεινους, δι' ὧν τὸ ὑποκείμενον
λαμβάνει συνείδησιν ἑαυτοῦ, ἢ φιλοσοφικὴ γνῶσις περιέρχεται
εἰς τὴν ἀνάγκην ἡ συμπληροῦ τὰς εἰδολογικὰς ἀφηρημένας
οχέσεις τοῦ πρώτου εἴδους διὰ τῶν προσδιορισμῶν τοῦ περιε-
χομένου τοῦ δευτέρου. Συμφώνως πρὸς τὴν κατὰ τὸν τρόπον
τοῦτον κτηθεῖσαν ἀποικιν διδομος εἶνε τὸ σύνολον τῶν
ἐνεργειῶν τῆς βουλήσεως, αἵτινες διὰ τῆς ἀμοιβαίς αὐτῶν
αχέσεως, τουτέστι διὰ τῆς παραστατικῆς ἐνεργείας, διευθε-
τούνται ἐν τινι σειρᾷ ἐξελίξεως βουλητικῶν μονάδων δια-
φέρου περιεκτικότητος.

Μὲ τὴν γενικὴν ταύτην λύσιν τοῦ διντολογικοῦ προβλήματος
ἐγγίζεται ἡ ἀξιωσις, διπος ἢ οὕτω κτηθεῖσα αὔτη ἐννοια
ἀναπτυχθῆ ἐπειστηκατὰ τὸν νόμον τοῦ ἀποχρῶντος λόγου μέχρι
τῆς μορφώσεως τελικῶν ἴδεων τῆς ἐνότητος, καθὼς τοῦτο
συνέβη πρότερον, ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας, τὰς ἐρειδομένας ἐπὶ
τινος ὀλιγότερον εὑρετικῶν θεωρήσεως τῶν πραγμάτων. Τοιουτο-
τρόπως συμβιαίνει ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ διντολογικὴ τις παλιν-
δρομησις, ἢτις, ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς ὑπὸ ταύτης γενησομένης
προόδου, συνδέεται μὲν πρὸς τὴν παρ' ἀμφοτέρων τῶν εἰρη-
μένων σειρῶν ὑποδειχθεῖσαν δδόν, ἀλλ' ἢτις, ἐνεκεν τῆς ἴδιαι-
τέρας φύσεως τῆς διντολογικῆς ἴδειας, θὰ ἔχῃ ἀλλοῖον περιεχό-
μενον. Ἐν πρώτοις ἡ διντολογικὴ ἴδεια θὰ διαιρεθῇ, ὡς εἰκός,
κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς μερικῶς ἐκείνας ἴδεατὰς ἐξελίξεις εἰς
δύο μέρη, τουτέστιν εἰς μίαν ἀτομικὴν σειράν, ἀναγομένην εἰς
τὴν μὴ περαιτέρω δυναμένην ν' ἀναλυθῆ ἴδειαν πάσης ὑπάρξεως,
καὶ εἰς μίαν συνολικὴν σειράν, ἢτις ἀντιστρόφως τείνει ν' ὁπο-
κτήσῃ τὴν περιεκτικότην, ἀνυπέρβλητα τοῦ συνόλου
παντὸς εἶναι.

Ἡ ἀτομικὴ ψυχολογικὴ πρόοδος κατέληξεν, ὡς ἥδη εἴπομεν,
εἰς τὴν ἴδειαν τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως, ὡς ἀρχικῶς δὲ δεδο-
μένη ἐμελετήθη ἡ ἐν λόγῳ βούλησις ἐν τῇ ἐν πάσῃ παραστα-
τικῇ ἐνεργείᾳ προϋποτιθεμένῃ ὑπερβατικῇ καταλήψει. Ἐλλὰ τὸ
ζῆτημα, ἂν ἡ διντολογικὴ παλινδρομησις δέον ἐπίσης νὰ τερμα-
τισθῇ εἰς τὴν ἐνότητα ταύτην, ἢτις ἐνεκεν τῶν ὅρων τῆς ἥμε-

τέρας ἐσωτερικῆς αἰσθήσεως ὑπὸ ψυχολογικὴν ἔποψιν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερβληθῇ, δὲν λύεται διὰ τούτων. Τοῦνταντίον ἔγειρονται ἐναντίον τῆς παραδοχῆς ταύτης ἀπὸ κοσμολογικῆς ἀπόψεως σπουδαῖαι ἐνστάσεις. Συμφώνως μὲ τὴν κοσμολογικὴν ἀντίληψιν, τὸ ὑποκείμενον, ἀνεξαρτήτως τῆς ἴδιας ἕαυτοῦ ὑπόστασεως, εἶναι συγχρόνως ἀντικείμενον μεταξὺ ἄλλων ἀντικειμένων. Ὡς τοιοῦτον δὲ δὲν εἶναι ἀπλοῦν, ἀλλὰ συνθετώτατον ἀντικείμενον, ἐξ οὗ ἔπειται ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν δὲν εἶναι ἀπλῆ, ἀλλὰ σύνθετος μονάς. Ἐν τούτοις εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον, ὅπως ἡ κοσμολογικὴ καὶ ἡ ψυχολογικὴ ἔρευνα καταλήξωσιν εἰς μονάδας, ἔχουσας ἐντελῆς διάφορον σημασίαν. Τοῦνταντίον ἔκεινο, διὰ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς ἄλλας μονάδας, δέον νὰ εἶναι καὶ ὑποκειμενικῶς ὡς πρὸς τὴν ἴδιαν ἕαυτοῦ ὑπόστασιν τελικὴ ἢ ἀπολύτως ἀπλῆ βουλητικὴ μονάς.

Ἔπολείπεται νῦν εἰς ἡμᾶς νὰ συναγάγωμεν τὸ συμπέρασμα, διὰ τοῦτο ἡ ἀτομικὴ ἡμῶν βουλητική, ἐφ' ὃσον αὕτη εἶναι βουλητικὴ μονάς, δὲν εἶναι εργάγματι τελικὴ βουλητικὴ μονάς, ἀλλὰ συνολικὴ βουλητική, καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐχὶ ἀπόλυτος, ἀλλὰ σχετικὴ ἀτομικὴ βουλητική. Ἡ παρατίθησις, δτὶ μίαν καὶ μόνην βουλητικήν εὑρίσκομεν ἐν ἡμῖν, ἐνῷ κατὰ τὰς ἀνωτέρας διαμορφώσεις τῆς συνολικῆς βουλητικής αἱ ἀτομικαὶ βουλητικὲς ὑπάρχουσι συγχρόνως πάντοτε πρὸς τῇ συνολικῇ βουλητικῇ ταύτῃ, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀξέια λόγου ἐνστασίς κατὰ τῶν εἰρημένων, διότι ἡ παρατίθησις αὕτη δὲν λαμβάνει ὥπ' ὅψιν, δτὶ αὐτῇ ἡ συνεδησίας εἶναι προΐδνη ἀξελλεως, προερχόμενον ἐκ τῆς ἀμοιβαίας σχέσεως τῆς μνημονευθεῖσης σχετικῆς ἀτομικῆς βουλητικής πρὸς ἔτερας βουλητικές, εἰς ἀς ἀνήκουν καὶ αἱ εἰς τὴν σχετικὴν ταύτην βουλητικήν ὑπαγόμεναι. Λιὸν τῆς πολυτλόκου φύσεως τῶν ἡμετέρων καθ' ἔκαστα βουλητικῶν περιεχομένων αἴρεται ἡδη ἐκ τῶν προτέρων ἡ προσπόθεσις, δτὶ ἡ ἀτομικὴ βουλητική ἡμῶν παριστᾶ τὴν τελευταίαν, ἐν γένει νοητὴν βουλητικὴν μονάδα. "Οὐεν δρός «ἀτομικὴ βουλητική» διαστέλλει ἀπλῶς, ἀπὸ ἐμπειρικῆς ἀπόψεως, τὴν ἡμετέραν βουλητικήν ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς γνωστῶν μορφῶν τῆς συνολικῆς βουλητικής. Ὁπως ὑπὸ κοσμολογικὴν ἔποψιν ἀδυνατοῦμεν ν' ἀποδεῖξωμεν ἐμπειρικῶς τὴν ὑπόστασιν ἀπολύτων στοιχείων, διοθέντος δτὶ ἡ ἀνάλυσις δύναται νὰ ἔκταθῇ νοερῶς ὑπὲρ πᾶν ἐν τῇ πραγματικότητι ἐπιτευχθὲν δριτον, οὗτος αἱ ἀπόλυτοι βουλητικαὶ μονάδες δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τελικὰ τῆς ὑπερβατικῆς διανοήσεως ἀποτελέσματα, ἐνῷ ἡ ἐμπει-

οία οφεῖται εἰς τὴν εὔρεσιν **σχετικῶς** ἀπλῶν μονάδων. Ἡ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ὑπὸ τῆς δυντολογικῆς παλινδρομήσεως ἀπαιτούμενη ἐροῦπτόθεσις, ὅτι ἡ ἡμετέρα ἀτομικὴ βούλησις εἶναι μὲν μόνον **ἔμπειρη** ἀτομικὴ βούλησις, ἀλλ' ὅτι τυγχάνει αὕτη τῇ ἀληθείᾳ πολύπλοκος βουλητικὴ μονάς, συνδεομένη μετ' ἀπείρων κατωτέρων βουλήσεων, εὑρίσκεται ἐν ἀρμονικῇ σχέσει πρὸς τὴν ἡπὸ ἐμπειρικῆς ἀπόψιεως ἀπαιτουμένην ἔννοιαν, καθ' ἥν τὸ ἡμέτερον σῶμα εἶναι ἐνότης ἔξωτερικῶν ὕλικῶν ἀντικειμένων, ἢν καλοῦμεν «**ἡμετέραν ψυχὴν**» ἢ, ἀκριβέστερον, «**ἡμετέραν παραστατικὴν βούλησιν**».

‘**Ἔδικτέρα σημασία, ἵτις ἀκριβῶς ἀποδίδεται εἰς τὴν βαθύδα ἐκείνην τῆς ἔξελέξεως πολυπλόκων βουλητικῶν μονάδων καὶ ἵτις χαρικτηρίζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἀτομικῆς βουλήσεως, δύναται τόσον δλίγον νὰ προέρχεται ἐκ τοῦ γενικοῦ περιεχομένου τῆς δυντολογικῆς ἰδέας, ὃσον εἶναι περὶπον δυνατὸν νὰ κατανοήσῃ τις ἐκ τῶν ποιητικῶν ἰδεῶν τὴν ὑπαρξίαν τῶν δργανισμῶν.**’
Ἡ πρώτος τῶν ὑπερβατικῶν ἰδεῶν δύναται μόνον ν' ἀποκαλύψῃ ἡμῖν τὰ πάντα ταλιά ταλιά σημεῖα τῶν ἐν τῇ ἔμπειρᾳ ἀρχομένων πειρῶν, ἀδυνατεῖ ἡμῶς νὰ διασυμφηνίσῃ μετὰ λεπτομεροῦς ἀκριβεῖας τὸ περιεχόμενον τῆς ἐμπειρίας. ‘**Οτι ἡ ἡμετέρα ἀτομικὴ βούλησις λαμβάνει τὴν ἴδιαίσουσαν ταύτην θέσιν ἐν τῇ ἔξελέξει τῶν βουλητικῶν μονάδων, δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς γεγονός τῆς ἐμπειρίας, ὡς τοιοῦτον δὲ πρέπει νὰ νοηθῇ καὶ ἡ ὑπαρξία τῶν λοιπῶν ἐμπειρικῶν ἀτομικῶν βουλήσεων ἢ ἡ ὑπόστασις τῶν συνθέτων ἐκείνων τῆς συνολικῆς βουλήσεως μορφῶν, αἵτινες διακρίνονται διὰ τῆς ἀναλύσεως αὐτῶν εἰς μᾶλλον περιωρισμένας βουλητικὰς μονάδας.**

‘**(Θεν αἱ ἐφαρμογαὶ τῶν μεταφυσικῶν ἰδεῶν εἰς τὰ προβλήματα τῆς φιλοσοφίας δέον ἐπίσης νὰ ἔχωσιν ἀκριβέστατα πρὸ διφθαλιμῶν τὴν σημασίαν τῶν γεγονότων τούτων (Πρβλ. περ. 6ον).**’
Ἄλλως δέ, ἵνα καθορίσωμεν πρὸς τὸ παρὸν τὴν θέσιν, ἢν γ λαμβάνει ἡ ἐμπειρικὴ ἡμῶν βούλησις μεταξὺ τῶν ὑπὸ ἐιστήν μεταφυσικῶς ἀπαιτουμένων βουλητικῶν μονάδων καὶ τῶν ὑπὲρ ἐιστήν ἐμπειρικῶς δεδομένων μορφῶν τῆς συνολικῆς βουλήσεως, προαγόμεθα εἰς τὸ νὰ διαπρίνωμεν αὗτήν, ὡς **περοσωπικὴν ἀτομικὴν βούλησιν ἀπὸ τῶν δύο εἰρημένων βουλήσεων. **Οντως δὲ ἡ ἔννοια τῆς ἀτομικῆς συνειδήσεως μετὰ τῆς ἐν ἐιστῇ προϋποτιθεμένης ἀμέσου ἐνότητος τοῦ αὐτομνημεῖτον παριστάναι, βούλεσθαι καὶ ἐνεργεῖν ἀνταποιρίνεται τιλείσις πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐμπειρικῆς ἀτομικῆς βουλήσεως.****

Πλεῖστα ὅσα πειράματα, ἀναγόμενα εἰς τὴν φυσιολογίαν τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἀποδεικνύουσιν ὅτι αὐτὴ ἡ μέτιη ἡ προσωπικὴ ἥμῶν ἀτομικὴ βούλησις εἶναι μόνον ἡ ὑψηστη βαθμὸς μιᾶς ἐν τῇ βούλῃσει τερματιζομένης ἔξελίξεως, ἥτις ἀπὸ τῶν ἀπλουστάτων βούλητικῶν μονάδων ἀγει διὰ διαφόρων ἐνδιαμέσων βαθμίδων εἰς τὴν ἔξειλιγμένην ταύτην βούλησιν, οὕτως ὡστε ἡ ἐπάνοδος ἀπὸ τῆς ἀτομικῆς βούλησεως εἰς ἀπλουστέρας βούλητικὰς μονάδας ἐπιβεβαιοῦται ἐν μέρει. Ἰδίως τὰ φαινόμενα ἔκεινα, ἀτινα παρατηροῦνται κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν μερῶν τινων ἢ ὅλοκλήρου τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ζῴων, δύνανται ν' ἀναχθῶσι φυχολογικῶς μόνον εἰς τινὰ συνεχῆ ἐνέργειαν τῶν κατωτέρων βούλητικῶν μορφῶν. Ἡ περίστασις, ὅτι τὰ φαινόμενα ταῦτα δύνανται νὰ θεωρηθῶσι συγχρόνως ἀπὸ φυσιολογικῆς ἀπόψιθεως ὡς πολύπλοκοι ἀνατλαστικαὶ κινήσεις, δὲν ἀποτελεῖ δικαιολογημένην κατὰ τῶν εἰρημένων ἐνστασιν, διότι αἱ ἀπλαῖ ἐνέργειαι τῆς βούλησεως φυσιολογικῶς ἔξεταξόμεναι δημιουργοῦνται μάλιστα πρὸς τὰς ἀνατλαστικὰς κινήσεις. Σύναμα δὲ αἱ προμητεῖσαι ἐμπειρικὰ γνώσεις παρέχουσι εἰς ἡμῖν τὸ ἐνδόσιμον νὰ εἰκάστωμεν, ὅτι ἡ αὐτὴ σχέσις τῶν κατωτέρων πρὸς τὰς ἀνωτέρας βούλητικὰς μονάδας, ἵνα εὐδίσκομεν κατὰ τὴν ἔξελιξιν τῶν μορφῶν τῆς πραγματικῆς συνολικῆς βούλησεως, προταρασσαμένεται ἐν τῇ ἔξελίξει τῆς προσωπικῆς ἀτομικῆς βούλησεως. Άι κατόπιν δικεῖναι βούλητικαὶ μονάδες, αἵτινες ἀπομένουσι μετὰ τὴν ἀρσιν τῆς προσωπικῆς ἀτομικῆς βούλησεως, δὲν εἶναι ἀνεξαρτήτως αὐτῆς ὑφιστείμεναι, ἀλλ' εἰς αὐτὴν ὑποεπειγμέναι μονάδες, τουτέστι μερικαὶ δυνάμεις τοῦ προσωπικοῦ βούλεσθαι, ἐφ' οἷον ὑφίσταται τοῦτο. Άι δυνάμεις αὗται δύνανται οὐχ ἥτεον νὰ ἐνεργῶσιν ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ ἐν τινὶ εἰς αὐτὰς ἀνηκούσῃ σφιλορεὶς κατωτέρως βούλησθεως¹.

δ'. Γενικαὶ ἀπόψεις, ἀφορῶσαι εἰς τὴν ὄντιογικὴν σύνδεσιν τῶν κοσμολογικῶν καὶ τῶν φυχολογικῶν ιδεῶν τῆς ἐνότητος.

Ἐὰν ἡ κοσμοθεωρία, εἰς ἣν ἀγει ἡ παλινδρομικὴ εαφωνούθησις τῆς ὄντολογικῆς σκέψιθεως, συντελῆται τῇ συγχρόνῳ καθοδηγήσει τῆς τε κοσμολογικῆς καὶ τῆς φυχολογικῆς ίδεας, δυναίμεθα νὰ συναγάγωμεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ κόσμος δέον νὰ νοῆται ὡς ἀπειρός τις πληθὺς ἀπολύτων ἀτόμων, ὃν ἔκαστον παρίσταται μὲν

1. Πρεβλ. W. Wundt, Grundzüge der physiol. Psychologie I. σελ. 216, 267 καὶ ἀφεξῆς καὶ σελ. 287.